

Hrvatska plemena. Napisao Vjekoslav Klaić. [Konec.] V četrtem poglavju našteva pisatelj ona plemena, katerih imena se ne nahajajo v memorijalu arhidijakona Tomaža in ki so nastala na različnih načini od XII. do XV. veka. Ta plemenita plemena so postala bodisi tako, da je popolnoma razpalo katero staro pleme in je iz njega izšlo več novih z novimi imeni, bodisi, da se je oddelila od starega plemena jedna betev ter se izpremenila v samostalno pleme s posebnim imenom i. t. d. Tako so bržkone nastala plemena: Stupić, Kršelci, Humljani, Nebljusi, Lagodušići, Virevići, Čubranići, Bučići, Unčani, Kremenici, Limići, Tišemiri, Dživići, Slavogosti. In slednjič je navel pisatelj

še tudi osem dvomljivih plemen in sedem takih imen, ki bi mogla biti plemenska.

Ker so tudi Slovenci brez dvoma živeli razdeljeni na plemena in rodove, bilo bi vredno preiskati najstarejše zgodovinske spomenike, ki sploh omenjajo Slovanov v alpskih deželah. Gotovo bi se našlo kaj gradiva za takšno razpravo, kakoršna je omenjena. Ne bi li te moje vrstice vspodbodile kate-rega naših slovenskih zgodovinarjev, ki se bavijo z našo najstarejšo zgodovino, da poišče takih podatkov, kakor je storil profesor Klaić za Hrvate? Trud bi se izplačal s tem, da bi točneje poznavali zgodovino svoje najstarejše dobe.

J. St.

Pogovori.

Naši „Pogovori“ bi bili kakor spiski iz davno minulih srečnih, mirnih časov, ko bi se nekoliko ne ozrli tudi na to, kar se sedaj godi okrog nas. Med tem, ko krotko in preprosto s svojimi mladimi prijatelji kramljamo o poslanih pesniških proizvodih, vršiš okrog nas boj ne za malenkostna vprašanja, n. pr. o slovenskem heksametru, temveč na jedni strani za umetniška pravila sploh, na drugi strani pa za neomejeno pesniško svobodo. In oni, ki se boré za neomejeno pesniško svobodo, so tako odločni, kakor bi bili že zmagali. Zlasti v jedni stvari smo si hudo nasprotni, ker namreč mi zahtevamo, da se mora pesnik kakor vsak umetnik ozirati na нравni zakon, a naši protivniki trdijo, da nima нравnost v umetnosti nič opraviti, ker je umetnost sama sebi namen. Tudi se posmehujejo onim, ki se še držé tega načela.

Marsikateri naš znanec je čimdalje nezapnejši proti nam in našim nazorom, in čudna sila ga vleče, da bi se udal s celim srcem modernim nazorom o umetnosti sploh in o pesništvu posebej.

Ne moremo prikrivati, da nikakor nismo brez zanimanja in čutenja v tem boju; priznavamo, da nam prizadeva hude bolečine to divje vrvenje, ki — to uči izkušnja — ki zamoriva in pokončuje najlepša čustva, a polni srca z nemirom, nezadovoljnostjo, celó s sovraštvom do lastnih rojakov.

Vendar pa se niti najmanj ne bojimo, da bi kdaj ti moderni nazori v umetnosti prevladali ali obveljali. Saj poezija s svojimi pravili ni šele od včeraj, da bi se smelo danes prevrniti, kar se je včeraj določilo: marveč poezija je tako stara kakor človeški rod, ž njim je živela, ž njim napredovala in nazadovala. Ako trdijo novejši pesniki, da poezija izražaj pristna človeška ču-

stva, skladamo se tudi mi s tem popolnoma; opozarjamo pa na to, da je v nekaterih dobah človeštvo jako propadlo in ž njim tudi poezija. Zakaj da bi morali imeti ravno sedanjo — moderno — poezijo za vrhunec umetnosti? Ne, marveč oziramo se na poezijo vseh časov in narodov, da spoznamo, kaj je najboljše in najlepše. Ako imaš tako vzvišeno stališče, potem lahko pregleduješ in primerjaš in presojaš to in ono, ne da bi te mogla zmotiti kaka malenkost.

Gotovo ima tudi sedanji tok nekoliko dobrega, kar je in bo pesništvu v prid. Gotovo je pravično zahtevati, da naj pesnik ne gleda samo na obliko, ampak na pravo pesniško vsebino, in ta vsebina naj tudi ne bo prazna igrača, gola domišljija, ampak naj kaže življenje, naj izraža istino. Toda poleg tega trdimo, da samo golo življenje, sama čista istina nikakor ni poezija, in da se ne sme vse prevesti v poezijo, kar nam kaže življenje. Domače živali in gnoj so potrebne, istinite in koristne stvari: toda nikakor niso za salon, ampak so za hlev.

Najbolj želimo pokazati, da velja нравnost ali нравni zakon tudi v poeziji, to se pravi: kakor je za naše življenje to dobro, ono pa slabo, kakor so nekatera dela blaga, druga pa grešna: tako je tudi v poetičnih izdelkih jedno dobro, drugo pa grešno in nedovoljeno. In nikakor ni resnično, da pesniku ni nič mari za to, ali je kaj нравno dobro, ali morda grešno.

Kako bi neki moglo biti drugače? Saj priznava tudi nova struja, da se v umetnosti zrcali življenje. A za življenje velja brezdvomno нравni zakon: torej je jedino to dosledno, da velja нравni zakon tudi za umetnost. Vsakdo vé, da vidimo v narodi stvari v perspektivi. Ker pa kaže slikarstvo pri-

rodo, zato mora tudi slikarstvo prirodne predmete kazati v perspektivi. Nravni zakoni veljajo vselej in povsod. Nobene izjeme ne poznamo, ki bi dovoljevala kaj zlega ali slabega. Po kakšni pravici trdijo torej nekateri umetniki, da za umetnost ne veljajo nravni zakoni? Koga zapeljati z besedami k nenravnemu dejanju, to je v obče priznan greh. Zakaj bi pa ne bilo greh, koga zapeljati s pesmijo ali z grdo sliko?

Kakor smo rekli, tega načela nečejo več priznati novejši poleg nekaterih prejšnjih umetnikov, da naj se umetnik varuje nenravnosti. Zato je pa v umetnost zašlo toliko nenravnosti, zato je v njej toliko gnilega, grdega, kvarnega. Ni težko najti razloga, zakaj hočejo nekateri imeti umetnost popolnoma prosto, a o tem tu ne govorimo. Danes opozarjamo samo na neko zanimivost iz našega novejšega slovstva.

Izmed onih naših mladih pesnikov, ki najmanj priznavajo, da mora biti človeka tudi pri pisateljstvu sram, je gotovo najodločnejši I. Cankar, in izmed onih naših kritikov, ki najodločnejše zagovarjajo načelo vsestranske svobode v slovstvu, je brez dvoma A. Aškerc.¹⁾ Nedavno smo brali zanimivo kritiko Aškercovo o Cankarjevih pesmih.²⁾ Govoreč o novi struji v umetnosti, o „secesiji, ki je dobila v razvoju današnje umetnosti epohalen pomen“, pravi tako-le: „To je nekaka sveža sapa, ki piše in brije preko današnjega umetniškega polja! To je nekak nov Sturm und Drang. Kaj hočemo! *Πάντα ῥεῖ*. Naziranje o svetu se je vsled velikega napredka eksaktnih znanosti, vsled napredka moderne tehnike in raznih iznajdb v tem stoletju skoraj do cela izpremenilo in preobrazilo. To novo naziranje o svetu je vplivalo tudi na gospodarski in socialni razvoj, na ves sestav človeške družbe. Kako bi mogla pri tem občem presnavljanju umetnost, ki je v taki tesni, četudi ne vsakomur vidni zvezi z vsem človeškim življenjem, ostati nedotaknjena? Filozof Nietzsche zahteva kategorično, da naj se ‚preocenijo‘ vse vrednote — ‚Umwertung aller Werte‘ —. Moderni človek naj se vpraša, živi li s svojim pravim življenjem, in ali svojo umetnost, ima li svoje misli, svojo vero, svojo poezijo?“ Iz te izjave se vidi, da naš pisatelj jasno zastopa moderno mišljenje. Zato pa tudi v obče hvali Cankarja, češ da je njegova lirika „pristno vino“. „Slovenska literatura nima preveč tako toplih, pristnih razodetij čutečega srca, kakor so lirski verzi teh treh naštetih ciklov. Citaje te tri stvari, čutimo bitje srca, čutimo utripanje nervoznih

žil. To trepetanje je sedaj nežno, sentimentalno, sedaj narašča v strastno hrepenenje, dokler ne najde finala v orgiastičnem erotičnem deliriju. Takšen je Cankar.“ Ko bi bil poslednje besede zapisal naš list, besede, ki pravijo dovolj umevno, da je ta „finale“ daleč proč od poezije (zakaj orgiastični delirij vendar ni pesništvo), kako bi ga bili zgrabili zaradi podtikanja in zavijanja! Zares, toliko moč ima istina, da jo marsikdo izpričuje tudi nehoté.

In kaj pravi še nadalje naš kritik, ki je tako dobrohoten Cankarju, tako svobodoljuben na polju umetnosti? (Mimogredé omenjamo, da je Aškercova ocena napisana ‚gospodični‘.) „Ker pa mi pišete, da Vam je, ko ste čitali ta ciklus, šinila dostikrat ‚rdečica v obraz‘, naj Vam samo s par besedami pojasnim te stvari.“ Torej vendar! Vsekako je ta odkritosrčnost kritikova sama na sebi več vredna, kakor njegovo naslednje opravičevanje pesnikovo. In to naj je lepa umetnost, ki Aškercovi (brez dvoma svobodomišeln) gospodični goni rdečico v obraz? Opravičuje pa naš kritik Cankarja tako-le: „Cankar izraža tukaj deloma nežno, mestoma tudi precej naturalistično pikantno občutke, ki mu jih je rodilo velikomestno ozračje, velikomestni (dunajski) milieu, kjer vladajo v občevanju obeh spolov, kakor znano, sila elastični in liberalni nazori. Cankarjeva duša je v teh slučajih samo nežno občutljiv fotografski in fonografski aparat, ki nam kaže življenje takšno, kakršno je tam že našel. Realistično-naturalistične slike torej v genru Zolovem ali Maupassantovem. V takem velikomestnem ozračju je zlasti ženska krepkost v neprestani opasnosti. Greh slavi tod svoje orgije takorekoč pred očmi cele javnosti.“ (Kaj pa, ali je pesnikov „orgiastični erotični delirij“ greh, ali ni? Mislimo da v Cankarjevih pesmih slavi „greh svoje orgije pred očmi“ vseh onih, ki jih beró. Ex ore tuo . . .!) „V ‚Dunajskih večerih‘ je Cankar fotografiral velikomestno ozračje zlasti z ozirom na trpečo žensko. Z umetniškega stališča mora vsakdo priznati, da so te slike izvrstno pogojene. Kjer slika greh, nemoralnost, ne pravi nikjer, da odobrava to življenje. On samo riše po naravi. Nemoralnosti Cankar torej tukaj ne uči in je ne proslavlja.“

Oh, oh, tak zagovor! Velikomestni smrad mora priti seveda tudi na slovensko mizo in sicer v pesniški posodi, da se bo zdel duhteč šopek! Da, to utegne biti spretnost, ako kdo grdobijo slika prav natančno, to utegne biti rafiniranost, a umetnost to ni in ni, kakor tudi gnojnica nikdar ni juha za na mizo.

Dr. Fr. L.

¹⁾ Prim. „Lj. Zvon“, 1897, str. 305 i. dr.

²⁾ „Lj. Zv.“ t. I. str. 344 i. dr.

(Dalje.)

Pogovori.

(Dalje.)

Ali naj se šteje Cankarju še v posebno zaslugo, da „ne pravi nikjer, da odobrava to življenje“, da „ne proslavlja nemoralnosti“? Ali je treba za hudobijo tudi tega, da jo hudobnež hvali in proslavlja? Judež je Judež, čeprav je celó obsodil svoje izdajstvo. — Kdor dobro premisli kritikove besede, razvidi, da jih je nekaka prirojena resnicoljubnost pisatelju izvabila proti prvotnemu namenu. In s tem je pisatelj sam priznal, priznal izrečno in umevno, da nrvnost ni brezpomembna stvar za pesnika, da nrvni zakon ni nepotreben ozir, temveč da mora tudi pesnik pevati vsaj tako, da ne odobrava greha.

Iz vsega tega se vidi, da je gospod ocnjevalec dobrohoten in prizanesljiv proti pesniku, kolikor le more biti; vidi se tudi, da mu načeloma ni mar za one ozire, katerim pravimo ali etični zakoni, ali spodobnost, ali sramežljivost.

Toda čujmo sedaj, kako se njegovo mišljenje polagoma nagiblje tudi na drugo stran! „Jaz torej čitam ‚Dunajske večere‘ z realističnega stališča. Pravi poet-umetnik išče povsod le človeka, analizuje in študira čuteče in trpeče človeško srce in poezijo njegovo. Tudi med grešniki išče le človeka, njegovega boljšega¹⁾ bitja, kolikor se ga vidi iz propada zmot. Tako je Dostojevski iskal med največjimi hudodelniki tistih isker, ki jih v teh bitjih niti pregreha ni mogla ugasiti²⁾ . . . Tako razumevam vsaj jaz te ‚Dunajske večere‘. Menda se ne motim . . .“

Pazimo zlasti na naslednje besede in na dostavek o „Dunajskih večerih“! „Čisto neomadeževana sicer muza pesnikova morda³⁾ ni odšla iz tega soparnega ozračja, upam⁴⁾ pa, da ga ne odobrava, ampak ga smatra samo za predmet svoji umetnosti. Kot človek čisla pravo etično načelo, kot pesnik pa nam kaže te slike,

¹⁾ Ko bi tako bilo! Ko bi novodobni pesniki iskali „boljšega bitja“ človeškega med grešniki! Saj smo tudi mi za to. A za to nismo, da iščejo slabjšega bitja, le tega, kar je nizko, podlo, sramotno. Dokaz temu je znana povest „V krvi“.

²⁾ Čitatelja živo opozarjamo na to izjavo in prosimo, naj primerja ž njo istinito ravnanje novostrujarjev.

³⁾ Čemu ta ‚morda‘? Ali *da*, ali *ne*, to je moško! A mi dobro umevamo ta ‚morda‘.

⁴⁾ ‚Upam‘ —: torej gospod recenzent ni prepričan, da bi gospod Cankar ne odobral ali ljubil tega ozračja.

češ: ‚Tako je! Ako Vam ni prav, pomagajte, zdravite, reformujte našo družbo, če morete! Jaz si umivam roke! . . . V ‚Dunajskih večerih‘ pa se je — to naj Vam še dostavim — Cankar približal za las tisti delikatni meji, katere resni erotični lirik ne sme prestopiti, ako hoče, da bode literatura prištevala njegove pesmi k resni umetnosti. Marsikak čitatelj, zlasti pa marsikaka čitateljica poreče morda (!) že zdaj, da je Cankar v tem ciklu parkrat vsaj z eno nogo že prestopil tisto delikatno mejo. Finemu okusu se n. pr. adjektiv ‚pohoten‘ ponavlja že prevečkrat. A če bi tak sijajen lirski talent, kakršen je Cankar, hotel še dalje iti v tem genru, nego je že šel v ‚Dunajskih večerih‘, bi nam bilo žal zanj . . .“

Dušeslovnemu opazovavcu je ta ocena prezanimiva. Kako pogumno in odločno se postavlja od začetka proti vsakomu, ki bi dvomil o vrlini Cankarjevih pesmij! Toda polagoma se ta pogum in odločnost poizgubita tako, da se ocena končuje značilno: . . . „bi nam bilo žal zanj“. Zares, „nihče ne more dvema gospodoma ‚služiti‘“, to je izkusil tudi gosp. Aškerc tukaj: nihče ne more nenrvnih pesmij zagovarjati in ob enem potezati se za resno in pravo umetnost.

Gosp. Aškerc, ki je proti svojim nasprotnikom jako piker in v njih ne išče prav nič „boljšega bitja“, zna pisati v prid svojim prijateljem fino, prizanesljivo in ne varčuje z ‚morda‘, in tudi ne neha ‚upati‘.

Če pa pregledamo navedeno oceno brez stranskih ali strankarskih ozirov, če odpihnemo z naočnikov tiste nepotrebne ‚morda‘, ‚jaz čitam‘, ‚tako razumevam‘ . . . in namestu ‚upanja‘ rabimo moško in jasno sodbo, moramo reči, da je gosp. Aškerc v tej oceni priznal veljavo nrvnih zakonov za resno umetnost, priznal, da se je Cankarjeva muza proti njim pregrešila in se spotaknila ob tisti delikatni meji, katere resni erotični lirik ne sme prestopiti, in da je odšla ‚omadeževana iz tega soparnega ozračja‘. Ali s tem kaj podtikujemo gospodu recenzentu? Saj smo podali njegove besede same, katere naj umni bravec sodi trezno in mirno.

Zares, gospod recenzent bi moral biti kakor nekak moralni astronom, da bi mu verjeli, ko pravi: „Cankar se je za las približal tisti delikatni meji“, (ne da bi bil nenrvan). Ako se kdo nespodobnosti približa za las, ali ga moremo še imenovati spodobnega?

Odkrito izjavljamo, da nas veseli to priznavanje nraavnih zakonov pri pisatelju, ki hoče imeti umetnost vsestransko neodvisno. Seveda je v svoji oceni nedosleden, pa iz tega bi se lahko sam uveril, da njegovo načelo o vsestranski neodvisnosti ni pravo. Kakor življenje, tako je tudi umetnost podrejena večnim in vesoljnim nraavnim zakonom. Kdor pa prestopa one meje, katere določujejo nraavni zakoni za umetnost, tisti ne more biti nikdar vzoren in dober umetnik.

(Dalje.)

Dr. Fr. L.

Gosp. L. v V. n. L. „Dobim-li odgovor za svoje prvence“? vprašate. Odgovarjamo Vam radi, a bodete-li z odgovorom zadovoljni, ne vemo. Vaši dve drobni pesmici sta taki, da ne moremo reči: Škoda truda, ki ste ga imeli ž njima, a tiskati ju vedar ne moremo. Prva „Tam“ in druga „Pomlad“ kažeta, da bolehate, in Vaša bolezen je „svetobolje“. Zato sta tudi prisiljeni; čutili smo, da ste siloma delali te verze:

Tu ne morem več trpeti,
tu je žalost in bridkost;
tu ne morem več živeti,
tam je večna veselost.

Hm! Takih-le „pesmij“ nam zložite lahko na cente, a nas bi ne ganila nobena. V drugi kitici je dvakrat nepotreben apostrof. Tudi brez slovničnih pogreškov nista pesmi, v katerih pogrešamo jasnosti in resničnosti. Vse Vam je kakor v sanjah. Zato Vam za sedaj ne moremo izreči nikake pohvale, temveč Vas prosimo, da bi pevali tako, kakor v resnici čutite, in da bi svoje misli povedali v lepi in pravilni obliki.

Gosp. X. Y. v L. Poslali ste nam nedavno pet pesmic, dokaj dobrih po obliki, ki se gladko beró in kažejo, da niste posili-pesnik. Par dnij zatem pa ste nam poslali prepoved, da naj jih ne omenimo na platnicah, češ da bi naša kritika na platnicah Vas le osme-

šila. Zakaj neki? Vendar smo pokorni Vaši volji in ne bomo kritikovali posamnih pesmic, pač pa Vam ponudimo par splošnih opazk. Škoda bi bilo Vaše zmožnosti in Vašega pesniškega navdušenja, ko bi kar odložili pero ter opustili pevanje. — Večkrat smo že rekli, da naj lirični pesnik opeva istinita čustva v lepi obliki. Ko pa iščete primernih besed in izrazov, ne smete zaradi oblike — rekli bi — potopiti v njih ali pokvariti svojih čustev. Ako pesnik kopiči besede, bravec niti ne vé, kaj pravzaprav pesnik hoče povedati. V Vaših pesmih opažamo, da ste jako gostobesedni. Besede rabite bolj za to, da zakrijete svojo misel, kakor da jo poveste. Na par krajih ne moremo uganiti, kaj hočete reči, kaj ste čutili. Saj vendar ne pevate sami zase, temveč tudi za druge: torej je Vaš namen, da Vas ti umevajo. Ne dajte se zavesti v zmote onih novejših pesnikov, ki iščejo posebne slave v tem, da pevajo neumevno, temno, čudno in čudaško. Verjemite, da takih pesnikov pametni čitatelji ne občudujejo, temveč jih zaničujejo. — Tudi to-le opombo nam dovolite: Kakor prejšnji gospod pesnik, tako tudi vi preveč — sanjate. Skoro vse, kar gledate in opazujete, vse je tako — sanjavo. Prosimo Vas in vse mlade pesnike: Ali je mladostno življenje res le prazna sanja? Ali Vas ne vzbuja mladost k delu, k veselju, k sreči? Ali bi ne bilo bolje in koristnejše, da bi se navduševali ob prirodni lepoti, kakor da sanjarite? Ni zdravo to, ni pravo. Zakaj bi ne opazovali bistro in trezno življenja, zakaj bi ne opazovali in vzgajali samega sebe in se trudili za lepe in moške kreposti, ki bodo kdaj podlaga Vaši sreči, časni in večni? Ne, življenje ni sanja, ampak čista istina, katero je treba bolj študirati kakor najtežavnejšo slovnico. Čim bolj se bode vglobili v življenje, tem več vsebine bodo imele Vaše pesmi.

Veselilo nas bo, če dobimo kmalu kaj izpod Vašega peresa ne samo za kritiko, ampak tudi za list. (Dalje.) M. B.

Vintgar. Slika iz gorenjske Švice. Spisal Ivan Godec. Ponatisk iz „Dom in svet“-a. Založil Jakob Žumer v Gorjah. Ljubljana, 1899. 16°. Str. 36. — Na stroške ga. Jak. Žumra smo priredili ponatisk spisa o „Vintgarju“ v mali obliki in s posebno lično naslovno stranjo. Knjižica je okrašena z desetimi slikami in jednim zemljevidom, ki pojasnjujejo tekst, in je zares prikupljiva, tako da se prav lahko meri z enakimi knjigami v drugih jezikih. Čisti dobiček je namenjen za vzdrževanje umetne poti skozi Vintgar. Knjižica se dobiva pri založniku, a prav bi bilo, da bi prišla tudi v knjigotrštvo.

Apostolski dušni pastir, ali: „Dušni pastir, kakšen naj bo in kako naj deluje. 8°. Str. 348. — Urednik tega lista je izdal pomladi s pomočjo nekaterih prijateljev in na stroške sedanjega gospoda ljubljanskega škofa lepo dr. W. Cramerja knjigo o življenju in delovanju duhovnega pastirja v slovenskem jeziku z omenjenim naslovom. Nekateri duhovniki ljubljanske škofije so jo dobili zastonj, v knjigotrštvo se dobi za 60 kr., med tem ko stane nemška knjiga 1 gld. 80 kr. (Dokaz, da se Nemci bogatijo s svojimi knjigami, a Slovenci kažemo ž njimi svojo velikodušnost in požrtvovalnost. In vendar nas Nemci imenujejo „narod nižje vrste“!)

Pesnik Aškerc se nam zdi, ako pregledujemo njegovo oceno Cankarjevih pesmij, narobe-prerok Balaam, ki je prišel Izraelce proklinjat, a jih je blagoslovil: zakaj naš Aškerc je hotel Cankarja vrlo povzdigniti in blagosloviti, toda v istini ga je potlačil v smrdljivo soparo mestne propalosti.

Kakor pa radi priznavamo recenzentu kolikor toliko npravne resnobe in npravnega ču-
stva, tako moramo odločno obsojati Aškerca pesnika, kadar nam podaje krščanske verske predmete ali take, ki so z vero sorodni. Aškerca pesnika vleče neka usodna sila mnogokrat na versko polje. Zares je to polje za dobrega pesnika jako bogato vzvišenih predmetov, ob katerih utelešene kaže svoje vzore. Veliki pesniki so radi zahajali na to polje, in celó ne-verní ali ne-katoliški pesniki, n. pr. Göthe, Schiller . . . so obdelovali krščanske verske predmete dostojno, veličastno. Toda — kakor je dovolj znano — naš pesnik kaže prav posebno veselje za to, da jemlje krščanskim predmetom ves krščanski značaj in jih poriva na stališče navadne, semtertje tudi smešne vsakdanjosti. Prav zanimiva študija bi se dala napisati z naslovom: „Aškerčevo krščanstvo.“ In prav ta studija naj bi pokazala, ali je Aškerčevo „krščanstvo“ res to, kar imenujemo krščanstvo. Zanimivo ob tem je še nekaj drugega. Pri pesniku Aškercu ne nahajamo v krščanskih verskih stvarih samo onega znanja, kakršno imajo v obče omikani možje, temveč pogostoma stopa na dan Aškerc bogoslovec, mož, ki se je bavil s krščanskimi bogoslovnimi nauki. Seveda ni težko umeti tega, ako pomislimo, da je ta pesnik katoliški duhovnik, ki je še nedavno opravljal katoliško svečeniško službo.¹⁾

Naš pesnik je objavil letos v Zvonovi 4. štev. „legendo“ z naslovom „Aglaja“. Ker je ta pesmotvor jako značilen v prej omenjenih ozirih, oglejmo si ga natančneje!

Pesnik nas je v duhu postavil v veliki rimski amfiteater, v kolosej. V koloseju so se borili gladijatorji, tu so pred množestvili gledavci divjim zverem metali kristijane. Tu v koloseju stoji pred rimskim pohotnim občinstvom, pred cesarjem Neronom in njegovimi senatorji, pred umetniki — slikarji in kiparji —, pred poganskimi žrci

¹⁾ Čeprav ni ta razmera Aškerčeva v javnosti neznana, vendar bi je ne bili omenjali, ako bi ne dajal pesnik sam povoda za to. Objektivni recenzent ima pred očmi najprej pesnikova dela; na njegove razmere gleda le toliko, kolikor treba, da ga umeva. A prav Aškerca ne umeva nihče, ako se ne spominja, da je po stanu katoliški duhovnik, zatorej tudi poučen v bogoslovnih vedah. Ali je tem vedam prijazen ali ne, ali jih ima za resnične ali ne, to obširno razkazovati ni naša stvar, marveč naj bi pojasnila poprej označena študija. Dostavljamo le še, da je g. Aškerc popustil svojo duhovniško službo na Štajerskem in je sedaj mestni arhivar v Ljubljani.

prekrasna krščanska deklica Aglaja — naga. Vsi upirajo vanjo poglede.

Kako od vseh strani vse vame zije!
Kako požira tisoč svetlih me oči
s pogledi gladnimi! . . . Kam naj se skrijem?
Pokrij, odeni me, o Bog, in s čim zakrij!

Bog bi jo lahko zagrnil, saj ima po drevju listja dosti in trave visoke po travnikih in žita po polju:

Jaz naga tu stojim . . . kako me, ah, je sram!

Zato moli k Bogu:

In vsemogočen si! Obleke pošlji!
Prinese naj mi jo iz raja angelj tvoj!
Umazan sužnji plašč vsaj naj prinese,
da z njim ogrnem hitro goli život svoj!

Nič! . . . Od nikoder pomoči nikake! . . .
No, pa me glejte! Glejte me od vseh strani,
Rimljani vi! Z lepotoj čistojo mojoj
napajajte si žejne svoje zdaj oči!

Le glej me, imperator, Nero božji!
Senatorji častiti, občudujte me!
Patriciji, vojaki, sužnji rimski . . .
ve žene in dekleta, ogledujte me!

Da lepa sem! O mnogo lepih Grkinj
že Sirakuza moja porodila je;
in mnogo rožic takih-le cvetočih
po vrtih svojih bujnih že vzgojila je.

Da, krasna sem! Slikarji in kiparji,
le glejte me! Kaj ne, da vzoren sem model
za kako Venero, Junono vašo?
Rad videl bi me bil kak Fidijs, Apel . . .

Da, krasna sem! Odvedite me v tempelj,
postavite me kot boginjo na oltar!
Poklekajte pred mano, me moleči!
Prinašajte najlepših rož mi vsak dan v dar!

Da tako tudi v ironiji nikakor ne govori krščanska devica, to je jasno vsakemu razsodnemu človeku. Aglaja hvali sama svojo lepoto, hvali na dolgo, in to priča, da se je dovolj zaveda, da je v zrcalu svoj obraz vsaj tako dolgo ogledovala kakor evangelijsko knjigo.

Pač se sedaj mahoma zasučé mišljenje mučenice tako-le:

Ne, ne! . . . Naj tu ostanem v koloseju!
Oh, odpri že se, odpri, grozni ta zapah!
Kje libijski so levi krvoločni?
Raztrgajte v areni tukaj me na mah!

Umrjem rada, ah, kako pač rada!
Že vidim ženina . . . odprto je nebo . . .
Že plava mi naproti bog moj Kristus . . .
Oteta sem! . . . On sam, on sam drži me za roko . . .

toda v tem položaju, ki ga slika pesnik, je ta preobrat nenaraven. Čitatelja prosim, naj čita vse navedene kitice same nepretrgoma in potem naj se vpraša: kako se neki družita zadnji dve kitici s prejšnjimi? In kako naj sodimo o stvari sami, ki jo opevata zadnji kitici? Ali izražajo istino, da je Aglaja res „oteta“, da jo „Kristus drži za roko“? Ako bi bilo tako, bi jo Kristus vsaj oblekel ali obdal s kakim neprozornim sijajem, da ne bi gledavci še nadalje nerodno vanjo zi-

jali. A pesnik opeva ogledovanje golega telesa še dalje tako na dolgo, da ni o kakem resničnem „otetju“, o kakem „bogu Kristusu“ ne duha ne sluha. Torej si Aglaja tu samo domišlja, da je oteta in da vidi, kako ji „bog Kristus“ naproti plava; to je njena sladka omama, prijetna iluzija. Saj Bog, ki „ima po drevju listja dosti“, se je dal poprej brez uspeha prositi, da bi Aglajo odel.

Ali sedaj ne vidi čitatelj, kako zna naš pesnik krščanski predmet — in to je v posebnem pomenu mučeništvo — pretvarjati v navaden predmet razburjene domišljije? Dokler Aglaja sodi o svoji lepoti, govori sicer jako zavestno, toda po istini: ko pa je prestopila na nadnaravno ali čudežno polje, objame jo prevara, kruta istina pa traja še nadalje, za sramežljivo devico pravo mučeništvo, a našemu pesniku ugodna prilika za razmotrivanje — ne mučeništva, ali krščanstva, ali bodočega življenja, temveč za razmotrivanje golega telesa. Pa čujmo pesnika samega!

Pomnimo, da plava mučenici „bog Kristus“ naproti in jo „že drži za roko“! In med tem veli *Nero*:

Senator Casca, grešnik stari, he!
Kaj nisi se je še nagledal, slišiš?
Saj gledaš jo z očmi in usti kar!
Kaj ne, da ti je všeč ta Grkinja?

In *Casca* odgovarja:

Mi hercle, caesar! Ta bi zapeljala
še mene starca v gluposti največje!

Iz tega bi se zdelo, da se Aglaja v amfiteatru ni vedla s posebno mučeniško dostojnostjo, ki bi bila vzbujala usmiljenje. No, *Casca* ni preveč sebičen, temveč svetuje *Neronu*, naj obdrži deklico zase. A *Neron* pozveduje, kaj misli o tej lepotici „poeta *Crispus*“. Ta nič posebnega ne misli, razven da se mu zdi Aglaja olimpska boginja. Bolj navdušen še je kipar *Evgenij*, ki ga je pozval *Nero*, da naj sodi o Aglaji: *Evgenij* si jo želi imeti za model *Afrodite*. Še živeje in obširneje govori o Aglajini lepoti slikar *Kallistus*. Del za delom telesa ogleduje in občuduje, pa sklepa iz tega, da „to dekle spaja vse popolnosti, ki iščemo umetniki jih mi na lepi ženski“. Naposled pa zatrjuje, da je telo lepe ženske lepote ideal.

Take izjave so omečile *Nerona*:

Nero: Pa bodi, no! Poskusim jo oteti!)!
Živi naj dekle! Prej pa odpovej
krščanski svoji blodnji se in zmoti!
Ta trmasta in trdovatna stvar!
Vsa zatelebana je v Nazarenca?)
In pa avgur *Metellus* . . . hahaha!
Ta ni za nič! Za nič več ni, vam pravim!
Ni mogel je spreobrniti tepec!
Ne zna več posla svojega ta revček!
Še danes dam zadaviti zato
to staro onemoglo, velo šlevo.

) Kristus je torej nikakor ni otel istinito.

) Kako neki *Nero* to ve? Saj je Aglaja, ako jo sodimo po njenih besedah, še bolj zatelebana v svojo lepoto.

O, saj imam še drugih svečnikov! . . .
He, kje je na primer moj mladi Rufus?
Pošljite ponj! Takoj naj gre v areno!
Naj spreobrne Grkinjo mi lepo,
izbije naj iz glave ji krščanstvo!
A da opravi dobro posel svoj,
žrec Rufus jamči sam mi z glavoj svojoj! . . .

In ker je Rufus goreč fanatik in zna govoriti na srce, zato upa *Nero*, da Aglajo gotovo izpreobrne, in da bo deklica darovala bogovom. In res, kako uren je Rufus!

Saj že tam doli je pri njej v areni!
Glej, že stoji vam pred Aglajoj Rufus!
Kako navdušeno ji govori!
Kako pesti (!) jo in ji prigovarja!)
Le potrpite, *Casca*, *Crispe* in
Eugeni in *Kalliste*, potrpite!
Živela bo Aglaja! Rufus moj,
Fanatik mladi — ta jo reši, reši!

Da, goreč je Rufus.

Rufus: Res, nočeš, Aglaja? . . . O čuj, o čuj!
Rotim te, rotim te, bogovom daruj!
Zataji mi Krista! Eh, kaj je kristjan? itd.

A temu prigovarjanju odvrne Aglaja:

Ne, ne — nikdar!
Ne trudi se zame, o ti barbar?)!

Rufus ne odneha:

Rufus: Res, nočeš, Aglaja? Potem, potem
brez vspeha od tebe iti ne smem!
Zastavil sem glavo in život svoj,
da trmo upognem in ponos tvoj . . .
Nazaj več ne morem . . . zatorej naprej!
Naj gleda še mojo zdaj smrt kolosej!
Čim dalje bolj vidim, kak krasna si?)
Ko zvezda si svetla in jasna si!
Oh, škoda, Aglaja, za tvoje telo,
če levi ga lačni mi zdaj požro!

In tako se vnema zanj, da pravi:

Brez tebe živeti ne mogel bi sam . . .
Oh, raje jaz tvoji se veri udam!
Ker tu ne bom mogel več zreti te,
pa gledal na onem bom sveti te! — —
V *Elizij* tvoj pojdem s teboj, v tvoj raj;
tam ljubil te bom jaz vekomaj!
Čuj, caesar auguste! I jaz sem kristjan!

Tako torej je prišel Rufus do krščanskega prepričanja! Takih nebes se nadeja! Kot bogoslovec vé g. Aškerc dobro, da je treba za krščansko vero milosti božje ali notranjega razsvetljenja, zlasti za tako naglo izpreobrnjenje, kakoršno opeva tukaj. A ta nad vse veličastni, vzvišeni, božji notranji vpliv, ki prestvari človeku srce, da se oklene Boga, je naš pesnik potlačil v obliko prav naravne zaljubljenosti, in zato lahko umevamo, da so takemu izpreobrnjencu nebesa — žensko telo.

Tako je Aškerčevo krščanstvo! (Dalje.)

) Zares, prizor za bogove!

) Da, *barbar*, to je nekako jedina pravična beseda o tem počenjanju. Da bi le ne bila samo zaradi rime! Ali pa ni tudi barbarstvo, nago mučenico v dolgi legendi kot predmet pesmotvora staviti bravcu pred oči? Bravci naj primerjajo umetniški okus g. Aškerca z okusom slavnega slikarja *Gabriela Maxa* v sliki „Zadnji pozdrav“.

) Kako duhovito! Skoro gotovo Rufus sistematično proučuje svoj predmet, da ga spoznava „čim dalje bolj“.

Pogovori.

(Dalje.)

Zakaj torej nismo zadovoljni z „Aglajo“? Zakaj nam ne vzbuja ugodnih čustev, kakor jih vzbuja prava poezija? Zato, ker pesnik žali naše versko naziranje, ker opeva prizor iz mučeniške dobe v tak namen, ki nima nič opraviti z mučeništvom, in ker je ves prizor tudi sam na sebi — brez ozira na vero — neprijeten, krut in nenaraven.

Vemo, da imajo pesnik in pesnikovi somišljeniki takoj orožje pri rokah zoper naše ugovore. Imenujejo nas verske fanatike, neprijatelje poezije, omejeence in zagrizence itd., kakor tolikokrat slišimo od neprijazne strani.

Prosimo pa prav vljudno, naj naši nasprotniki preudarijo vso to stvar mirno in se v ta namen vprašajo: 1. Kaj pa je bilo treba iti pesniku na versko polje, kaj ga je vabilo v mučeniško areno, ako je hotel opevati samo žensko lepoto? Lepoto opeva lahko na sto načinov, ne da bi mu bilo treba profanirati mučeništva. Ako bi hoteli n. pr. mi v pesmi prav živo pojasniti krvočnost starih narodov, ne bi nikakor opevali izmišljene krutosti kakega slovanskega junaka, ampak katerega koli izmišljenega tujca, zakaj kot Slovani ljubimo in cenimo to, kar je slovansko, torej nam ta čut prepoveduje ponižati Slovanstvo. Ali g. Aškerc neče poznati in ali nima spoštovanja do pravega, istinitega — zgodovinskega mučeništva? Ali se mu zdi bolj vzvišeno, da se je mladenič pokristijanal iz ljubezni do lepe deve kakor iz moči božje in iz navdušenja za resnico? Kdor to pomisli, ne more nam zameriti, da odločno zavračamo tako zlorabo umetnosti.

Resnici podobna bi bila taka pesem, ko bi nam bil pesnik pokazal kakega islamskega mučenika. Mohamedanu se obetajo nebesa z divnimi huriskami; zato bi se nam ne zdelo čudno, ako bi si moslim s smrtjo želel pridobiti lepo hurisko za oni svet.

Da se čitatelj uveri, kako malo rahločuten je naš pesnik v tej tvarini — mučeništvu —, naj primerja „Aglajo“ s sliko „Zadnji pozdrav“, katero smo objavili v zadnji številki. Znano je, kako ljubijo moderni slikarji telesno nagoto. A G. Max, ta slavni in nikakor ne omejeni ali fanatični slikar, si ni upal mučenice v areni med zverinami pokazati drugačne kakor oblečene.

2. Naj se prijatelj pesnikov v duhu stavi na stališče vernega kristijana, ki mu vera ni prazna stvar, ki je čul mnogokrat, da je Bog čudovito pomagal svojim mučencem, in naj s tega stališča sodi o „legendi“: ali se

mu Bog ne zdi neusmiljen, ki neče zakriti device, marveč jo pušča pred očmi rimskih pohotnežev? Ali se mu more mučenica, ki tako hvali svojo lepoto, zdeti prava mučenica? Kakšen „bog“ je neki Aškercov Kristus? . . . Četudi se v teh in drugih stvaréh „legenda“ ne ujema s krščanskim mišljenjem, četudi žali versko čustvo, vendar — kaj ne? — naj jo imenujemo lepo, dobro, prijetno?

3. Ako bi kdo opeval, kako je toreador v španskih bojih z biki napadal razljučenega bika, kako ga je drvil po borišču, zabadal vanj sulice, odbil mu jeden rog in obe ušesi, razčesnil mu gobec, razparal mu trup, kako je bik v zadnjih hipih dregnil borivčevega konja z ostalim rogom v trebuh, da so se mu izsula čreva . . . tako poezijo bi po pravici obsodil vsak kritik. A mi sodimo, da je dovolj kruto, neusmiljeno, tudi neolikano in nepesniško, staviti pred bravca mučenico in pustiti, da si pasejo ob njeni nagoti oči pohotni Neronovi vrstniki in jo mučijo s tem, da je ne dadó urno zverinam.

Bodi za sedaj dovolj o tej stvari, ker nismo hoteli drugega kakor pokazati, da Aškercova „legenda“, ki ni nikaka legenda, žali, jako žali krščansko mišljenje. Morda porečemo drugi pot kaj (ako bo treba) o zgodovinskih razmerah mučeništva, o Neronovem izreku ob pogledu mrtve matere, o razmerju poezije in slikarstva, o nagoti v umetnosti in drugih prepornih vprašanjih. Ne želimo preprirov, ampak le to, da bi obvarovali naš narod takih proizvodov, kakršni ga hočejo potisniti na stopinjo Neronovih spremljevalcev.

Ker ne moremo v listu objavljati hrvaških proizvodov, bodi prostora tu spevu, ki nam ga je poslal g. Vladimir Jelovšek *Is druge knjige „SIMFONIJA“*.

VER SACRUM (II.)

U sveto jutro novoga Pramalječa
Ti si izišla čvrstim, samosvjesnim korakom iz svog
čarobnog dvora:
u oku Ti plamen okrutnog ponosa, neuprosne tiranske odluke —
Nestalo blagoga smiješka, koji Ti tihom srećan
krivudao rujne usnice mlade;
nestalo toploga sjaja iz milih očiju Tvojih,
koj je u čarobne sanke nekad uljuljao mladjano
srce moje — —
nestalo svega — — —
Ti korakom muškaračkim čvrsto i tvrdo stupaš u
sveto pramaljetno jutro,
i mišicom snažnom režeš grane, u kojima pište bujni
proljetni sokovi,

Pogovori.

(Dalje.)

Gu. Aškercu moramo priznati, da je napreden pesnik. Naše samotarsko obzorje v pesništvu je brezmejno razširil, ko je s krščanskimi nazori vspejal mohamedanske, zendske, bramanske, budiške nazore, zlasti pa, ko je poslal Pavliho na jutrovo, da proučuje ondotne razmere in s svojimi pridobitvami bogati naše siromaštvo. Zato se ni čuditi, da se mu je pod tako razširjenim obzorjem razširil n. pr. tudi pojem t. zv. legende. Že pri „Aglaji“ smo to opazili; še bolj pa opazamo obširni obseg legende v pesmotvoru, ki ga je g. Aškerc — stoj, favete linguis! zareklo ali zapisalo se nam je, — g. Peter Pavlovič objavil v „Zvonovi“ 5. štev. t. l. z naslovom: „Lutrski kres. Legenda.“ Morda mislite, da je v tej legendi zopet kaj protikrščanskega ali protikatoliškega? Kaj še! Peter Pavlovič ima srce, ki je razgreto od svetega navdušenja za katoliško versko stvar. Že ime njegovo, katero so mu rojenice v zibelko prinesle, znači njegovo versko odličnost. O sv. Pavlu beremo, da je v omikanem mestu Efezu deloval dve leti, oznanjal besedo božjo in delal čudeže. Veliko se jih je izpreobrnilo h krščanski veri. Mnogi teh izpreobrnenjencev so imeli neverske, zlasti vražarske knjige. Te knjige pa so, izpreobrnavši se, znesli skupaj in potem jih sežgali „vpričo vseh“ vernikov in morda tudi mnogih nevernikov. A ker so bili Efežani praktični in so znali računati, so te knjige precenili in našli, da so bile vredne „petdeset tisoč denarjev“, kar bi po naše ne bilo dosti manj nego dvajset tisoč goldinarjev. Naš g. Peter Pavlovič je veren učenec ga. Aškerc, in tako se je od njega učil tudi bogoslovja ter ž njim čital omenjeno dogodbo v „Dejanju apostolskem“, v 19. poglavju. Sijajni uspeh sv. Pavla, ki je pa poganskemu vražarstvu in blagostanju efeškega mesta naredil za 50.000 denarjev škodo, si je dobro zapomnil naš Pavlovič in zaradi svoje verske gorečnosti in iz ljubezni do katoličanstva je sklenil pokazati, da imamo Slovenci še večjega junaka, kakor je bil sv. Pavel. In tega junaka je proslavil v „Lutrskem kresu“. Pa da bi se nihče ne pohujšal ob besedi „legenda“, češ, saj je to samo izmišljotina verskega fanatizma Pavlovičevega, ki po vzgledu vseh fanatikov kvari in pači zgodovinsko resnico v prid veri, podal je Pavlovič ob koncu pesmi — kakor Prešeren ob koncu „Krsta“ — zgodovinski komentar.

Pa kaj bi! Naši čislani naročniki so že vredni, da smejo brati

Lutrski kres.

Legenda.

„O, kakšen lep kres so zažgali noč
na trgu velikem v Ljubljani!

Ne, takšen ni gorel še tukaj nikdar . . .
O, pridite gledat, kristjani!

Tri dni so vozili ljudje jih na kup
te lutrske bukve slovenske.
Imeli so skrite več let jih doma
možje krivoverski in ženske.

In osem parizarjev — čujte, ljudje! —
na trg so jih vkup navozili!
Kopico visoko iz biblij, postil
pred rotovžem tam so zložili! . . .

In švigala vest ta od ust je do ust
ko blisk na večer po Ljubljani;
In vrel kres gledat iz ulic so vseh
na trg radovedni meščani.

In kres je že gorel . . . Prekrasno je v zrak
vzdigaval se plamen krvavi.
in trg razsvetljeval prostrani je ves,
kjer stala je glava pri glavi.

In prav pred grmadoj stal sam je škof Hren
in stal je kapitelj častiti;
a njemu nasproti postavili tam
očetje so se jezuiti.

Na trgu pa slišal se stok je in jok,
in glasno si čul godrnjanje . . .
Preklinjali so in grozili s pestmi
razjarjeni tam luteranje . . .

In ogenj objemal in lizal naprej
ta bukev je kup velikanski;
in zdelo se je, kakor pekel bi sam
požiral ta greh luteranski . . .

Oh, stokal je Mozes in ječal na glas,
ker v svinjsko je usnje bil vezan;
in v strašnih se mukah tam zvijal je Job,
ves nov še in z zlatom obrezan . . .

Oh, kaj siromaki trpite noč,
preroki veliki in mali!
še v sužnjosti tam babilonski nekdanj
vi toliko niste prestali . . .

V plamenih popenja zdaj pesem se v zrak,
O Salomon, tvoja visoka!
In iskre žareče tod meče okrog
modrost sedaj tvoja globoka . . .

Kralj David pobožni, častitelj žen,
skladatelj in pesnik sloveči, —
ah, psalmi nas tvoji ogrevajo zdaj,
noč so v resnici — goreči!

O, sveti učenci Spasiteljevi,
ubogi vi evangelisti!
Ah, ni li dovolj, da trpinčili vas
so svoje dni zli antikristi?

Na smrt čez petnajst stoletij ste spet
obsojeni radi, neradi . . .
in z vami vred novi je ves testament
obsojen na smrt na grmadi . . .

In vedela pač inkvizicija je,
da rade ne bodo gorele
te bukve upornikov trmastih,
kovane v železo, debele.

Zato pa so z oljem polivali jo
kopico, da prej se je vnela.
Še branjevka Urška iz Kurje vasi
je s piskrčkom v roki prispela!

Prispela je s piskrčkom olja in ga
po bukvah izlila vesela;
no, potlej pa tista grmada je res
prav rada, prav rada gorela!

In ko je že pozno, pozno v noč
vse bilo do tal pogorelo,
„Te Deum laudamus!“ — zapel je škof Hren —
„zvršili veliko smo delo!“

Zgoreti bi moral bil pravzaprav
naš Trubar tako na grmadi!
Le škoda: sežigati žive ljudi
ni bilo več takrat v navadi!

Pa tudi tako je vse dobro sedaj!
Spat gremo lahko zdaj, kristjani!
Heretične misli poslej — to stoji! —
ne bodo vznemirjale sladkih noči,
ne spanja nam v beli Ljubljani!“

Peter Pavlovič.

Ko smo prečitali proizvod Pavlovičev, govorimo resnobno in brez ovinkov! Da hoče ta pesniški stvor smešiti delo protireformatorjev in ob jednom v čitateljih vneti sovraštvo kakor do protireformatorjev tako sploh do katoliške cerkve, tega nam ni treba dokazovati. G. Pavlovič umeva svoj posel. On ve, da Slovenec tem bolj ljubi svoje slovstvo, čim manjše je; on ve, da tudi nekaterim Slovincem bije vsaj jedna žilica za protestantovstvo; on ve, da književniki slovenski jako cenijo protestantovske slovenske knjige iz 16. veka zaradi njih jezika; on ve, da je očitanje zastran požganih knjig slovenski duhovščini že neštetokrat pridobivalo sovražnikov; on ve, da je v najnovjšem času železo za tako orožje prav gorko zaradi usode s Cankarjevimi pesmimi: vse, vse to dobro ve naš Pavlovič in neče, da bi se ne porabila ugodna prilika. O Pavlovič, man merkt die Absicht! Naj si čitatelj misli bivšega klerika in bogoslovca, ki si je od svojih bogoslovnih študij ohranil dovolj znanja, da piše kolikor toliko resnično ali verjetno o verskih in cerkvenih stvareh; naj si misli tega človeka iz subjektivnih vzrokov odtujenega in celó sovražnega katoliški cerkvi; naj si misli človeka, v katerem deluje neljubi spomin na nekdanje klerikalno življenje kot močna vzmet vsega čutenja in hotenja, naj si misli to, in pred očmi ima našega Petra Pavloviča srce, iz katerega je vzplapolal „Lutrski kres“.

Da je katoliška cerkev od nekdanj sežigala veri in nravnosti nevarne knjige, je resnično; resnično je, da je tudi slovenska duhovščina marsikatero protikatoliško knjigo sežigala: a kljub temu je taka pesem, kakršna je „Lutrski kres“, malovredna, strankarska, hujskajoča profanacija poezije, katere profanacije se je pač tudi njen oče sramoval toliko, da ni pod njo podpisal svojega pravega imena.

Ako hočemo pravično soditi o uničevanju protiverskih in krivoverskih knjig, pomislimo, da ima vsak istiniti katoličan svojo vero za jedino pravo, druge vere pa za škodljive zmote. Ali se more torej veseliti krivoverskih nauk in spisov? In duhovnik katoliške cerkve — ali naj podpira in razširja take spise, ki so njegovim naukom nasprotni, veri in večnemu izveličanju pogubni? Država preganja in kaznuje politične pisatelje, ki delujejo zoper njo ali zoper postavnega vladarja, njih spise pa zaplenjuje in uničuje. Naj vendar pove naš ljubeznivi Pavlovič, kako bi bilo pravičnejše, boljše in pametnejše, in kako bi ravnal on sam, ako bi imel trdno prepričanje o svoji katoliški veri? Kaj ne, on bi strup pustil na razpolago vsakomur? On bi ognja ne pogasil, čeprav hoče uničiti njegovo hišo? On bi vode ne zajezil, ki preplavlja njegovo žitno polje?

Slovstvo samo na sebi nima absolutne vrednosti, ker je lahko dobro ali slabo. Slovstvo je prav tako lahko pogubno za človeško družbo, kakor izprijeni ali zlobni ljudje, katere tudi v najnaprednejših državah izločujejo iz človeške družbe, čeprav je človek najlepše in najveličastnejše med vsemi živimi bitji.

Ne dvomimo nič, da g. Peter Pavlovič to dobro ve in tudi priznava. Ker je vendar-le zapel tako pesem o „inkviziciji“, storil je to s posebnim namenom, o katerem naj sodijo naši čitatelji sami.

Vsak narodnjak, ki resnično ljubi svoj slovenski narod, mora dan na dan zatirati v srcu obupnost, ki ga napada ob pogledu na naše nesrečne domače razmere. Ne samo da propada Slovenstvo ob naših mejah, grobokopi narodne blaginje so pri delu tudi v našem osrčju. Grobokop je tem važnejša oseba, čim več je mrličev. In mrličev, dan na dan obilno mrličev si želé nekateri našinci, mrličev za vsako ceno. Svojo lopato bi lahko in koristno rabili za drugo delo, saj je dovolj dela, kjer je tako malo delavcev kakor pri nas. V politiki, v znanstvu, v društvih — povsodi veliko dela! Ne, temveč grob treba kopati narodu tudi s poezijo, saj je grobokopstvo sedaj moderno-slovensko.

Gosp. Peter Pavlovič: ali niste tudi Vi med grobokopi? Ali ne hujskate slovenske inteligencije na duhovščino? Ali ne razkopavate groba jednemu izmed najboljših naših škofov, Tomažu Hrenu?

To pa mislimo in tudi javno izrekamo, da pravi rodoljubi preveč puščamo ljudem, kakor je Peter Pavlovič, sejati zmajeve zobe po slovenskih poljanah. Tu treba odpora. Kar se nas tiče, ne bomo molčali.

(Dalje.)

Dr. Fr. L.